

I

KRUISIGING?

Het is oktober 1978 en ik word gekruisigd. Ik hang tien meter hoog aan een kruis in Tunesië en zing ‘Always look on the bright side of life’. Onder me, in een twaalf meter onder straatniveau uitgegraven holbewonershof, veegt een Arabische vrouw haar voortuin aan. Ze kijkt nooit omhoog. We zijn hier al drie dagen. Het is de laatste scène voor *Monty Python’s Life of Brian* en het lied dat ik schreef weerklinkt door de woestijn in de richting van de heuvels in de verte. John Cleese heeft griep. De rest van de Pythons lijkt redelijk vrolijk. Er hangen 23 mannen aan kruisen, met maar drie ladders, dus als je tussen de takes naar de wc moet, kan de situatie vrij nijpend worden. Maar als dat je enige klacht is als je wordt gekruisigd, dan valt het al bij al nogal mee, veronderstel ik...

Het heeft iets huiveringwekkends om op je werk te komen en een kruis te zien met jouw naam erop. Natuurlijk, ze gebruikten geen spijkers en we hadden een fietszadel om op te zitten, maar toch, daar drie dagen hangen in je onderbroek en uitstaren over de woestijn... Misschien moet iedereen een keer drie dagen worden gekruisigd, want het geeft je een goede kijk op het leven. Zeker als je een lied zingt over je eigen verscheiden:

‘Just remember that the last laugh is on you...’

En nee, de ironie ontging me niet. Ik heb altijd geweten dat deze laatste giechel op mijn kosten ergens in de toekomst ligt. Ik hoop alleen op een goede opkomst.

Het lied was ironisch bedoeld, maar het werd uiteindelijk iconisch. Ik bedoel, je kunt niet veel minder toekomst hebben dan op het moment dat je wordt gekruisigd. Maar mensen gingen het zingen in echte oorlogen en bij echt gevaar. Het raakte ergens een snaar en nu zingen mensen het overal, inclusief bij voetbalwedstrijden en begrafenissen. Met name begrafenissen. Op het moment van schrijven is het het meest gedraaide nummer op Britse begrafenissen.

Dus daar hing ik dan, aan een kruis in Tunesië, om het lied voor het eerst te zingen voor Graham Chapman. Maar hoe kwam ik daar in hemelsnaam terecht?

2

'A SCAR IS BORN'

'Wie's 'itler?'

Door een vreemd toeval werd ik geboren op mijn verjaardag. Op dezelfde plek als mijn moeder: Harton Hospital, South Shields, County Durham, maar gelukkig niet op hetzelfde tijdstip. Ik kreeg de naam Eric. Meer niet. Een tweede naam konden we ons niet veroorloven. Er was een oorlog aan de gang. Ten tijde van mijn geboorte probeerde Hitler me te vermoorden, maar gelukkig miste hij. De keer dat hij daar het dichtste bij kwam, is ook een van mijn vroegste herinneringen: een

lekgeschoten Amerikaanse bommenwerper, hortend en stotend op de terugweg uit Duitsland, stortte brandend neer in het veld naast mijn kleuterschool.

‘Niks aan de hand,’ zeiden de kleuterleidsters terwijl ze ons naar binnen werkten.

Dat zijn ongetwijfeld de angstaanjagendste woorden die je ooit te horen krijgt. Daarna vertelde mijn moeder wat er was gebeurd: ‘De Amerikaanse piloot zocht een plek voor een noodlanding in het veld. Toen hij daar kinderen zag spelen draaide hij opzettelijk weg en stortte hij neer.’

Ik heb Amerikanen altijd gemogen. Het zijn dappere gozers.

Dus Adolf: *close, but no cigar.*

Als een ongelukkige jeugd een van de beste manieren is om het leven te waarderen, dan had ik het goed getroffen. Het begon allemaal beroerd en werd alleen maar beroerder. Proef de ironie: mijn vader kwam om het leven op weg naar huis na de Tweede Oorlog. Hij zat bij de RAF sinds 1941, op de gevaarlijkste stoel in een Wellington-bommenwerper, die van achterboordschutter/marconist, wat hij zonder kleerscheuren overleefde. Maar zeven maanden nadat de oorlog in Europa was beëindigd, werd hij gedood bij een auto-ongeluk toen hij naar huis lifte voor Kerstmis. In heel Engeland wachtten soldaten op hun demobilisatie en omdat de treinen vol zaten vanwege de feestdagen, werd hen aangeraden om te gaan liften, omdat iedereen stopte voor jongens in uniform. Mijn pa kreeg een lift achter in een vrachtwagen vol staal. Net buiten Darlington zwenkte een auto uit voor tegemoetkomend verkeer, de truck slipte van de weg, de lading staal verschoof en verpletterde hem. Hij stierf in het ziekenhuis op kerstavond, met mijn moeder aan zijn zijde. Ik was bijna drie. Je begrijpt dat Kerstmis nooit een vrolijke boel was bij ons thuis. Zou dat de reden zijn dat ik het lied ‘Fuck Christmas’ schreef?

Na mijn geboorte was mijn vader zelden thuis. Zo gaat dat in oorlogen. Op de luchtmachtkaarten die ze gebruikten stonden codewoorden. Ik las de woorden *Spam Exit* in mijn vaders nette handschrift. Ik vond ook wat verwijzingen naar mezelf in zijn kleine RAF-dagboek

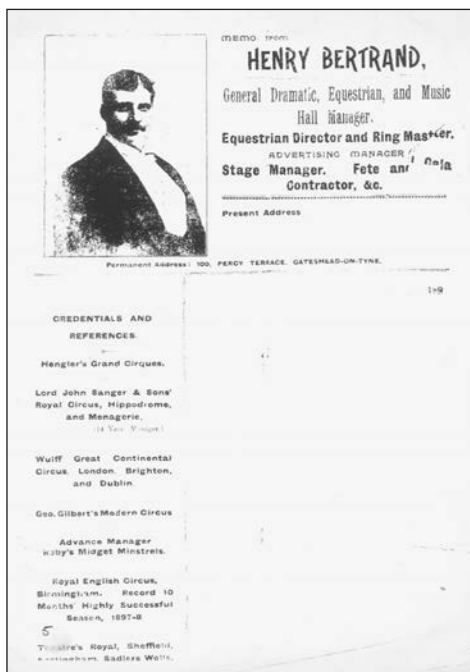
*It ain't 'alf cold, dad.**

voor 1945. De naar de strot grijpende regel voor 7 juli: 'Pootjebaden met Eric op zijn eerste tripje naar het strand'.

Mijn vaders graf ligt op een RAF-begraafplaats. Ze liggen daar in keurige rijen, voor eeuwig in de houding – naam, rang, volgnummer en datum van overlijden: 24 december 1945. Daarboven het RAF-motto in het Latijn: *Per ardua ad astra* ('Door hard werk naar de sterren'). Het had de leus kunnen zijn van de mensheid die het ruimtetijdperk betreedt. Of van een jongeman die de showbusiness ingaat.

Mijn moeder verzonk een tijd in een depressie en ik werd opgevoed door mijn oma in Swinton, Lancashire. Haar man, een tandarts die ik 'Pap' noemde, nam me mee naar het Belle Vue Circus in Manchester, waar we verbazingwekkend genoeg tot de circusadel bleken te horen.

* Dit is een toespeling op de oude BBC-serie *It ain't half hot, mum*. In Nederland destijds uitgezonden als *Oh moeder wat is het heet*.

Mijn overgrootvader Henry Bertrand, circusdirecteur.

Mijn overgrootvader was Henry Bertrand, een beroemde circusdirecteur en -manager in de jaren 1880. Ik heb nog steeds zijn postpapier, met zijn imposante foto in avondkleding, waarop staat dat hij manager is van *Roby's Midget Minstrels*. Pas later besepte ik dat ik ook in een circus terecht was gekomen; een vliegend circus nog wel.

Toen ik recent wat onderzoek naar hem deed, ontdekte ik, ongelooflijk genoeg, dat hij zijn loopbaan was begonnen als komiek. Is dat niet net iets te veel toeval? In mijn roman *The Road to Mars* presenteerde ik dit als het bewijs voor een humor-gen. Ik maakte een grapje, maar nu ben ik er niet meer zo zeker van. Maar goed, als kind was het opwindend om achter de coulissen van het Belle Vue Circus te mogen kijken en de indrukwekkende clowns te ontmoeten die Pap, als een Bertrand, met veel respect benaderden en uiterst vriendelijk tegen me waren. Pap nam me ook mee naar diverse variétéschows in de Manchester Hippodrome, waar ik de beste Britse musichallkomieken zag: Morecambe &

Wise, Robb Wilton, Jimmy Edwards, Arthur Askey, Norman Evans, Mrs. Shufflewick, Norman Wisdom en de Crazy Gang. Het gedenkwaardigst aan die variétéschows waren de *tableaux vivants*, met een toneel waarop prachtige meisjes poedelnaakt stil stonden of zaten. Dit was de eerste keer dat ik een naakte vrouw zag en het waren er meteen 24. Het tableau heette 'Een winterscène' en er viel nepsneeuw terwijl zij poseerden met niets meer aan dan wat discreet geplaatste stukjes textiel. Het orkest speelde en iemand droeg een dwaas gedichtje voor terwijl de meisjes daar maar zaten. Ze mochten niet bewegen. Het was destijds verboden om naakt over een podium te bewegen. Als ze dat deden konden ze worden gearresteerd, maar zolang ze niet bewogen, was het oké en iedereen applaudisseerde. Ik herinner me dat ik dacht: 'Dit is geweldig.' En sindsdien ben ik ook altijd erg dol geweest op naakte dames. Dus dat is kortom mijn achtergrond in showbusiness: circussen, clowns, komieken en naakte dames.

In 1948, toen ik vijf was, nam m'n oma me mee naar drie films op één dag. Ik had nog nooit een film gezien en was meteen verkocht. We zagen achter elkaar *Joan of Arc*, *The glass mountain* en een Marx Brothers-film. Eerst 24 naakte dames tegelijk en dan drie films achter elkaar. Je kunt wel zien waar dat heengaat. We waren een pre-televisiegeneratie en groeiden op met de radio, luisterend naar spannende series als *Journey into Space* en *Dick Barton: Special Agent!* En hilarische komieken als Al Read:

'Ruik je gas of ben ik het?'

En er was de weergaloze *Goon Show*, een populair komisch BBC-programma met Peter Sellers, Spike Milligan en Harry Secombe.

De eerste keer dat ik tv keek, was bij de kroning van koningin Elizabeth II in 1953. Op mijn school hadden ze een zwart-wit-tv'tje gekocht met een scherm van 20 centimeter en we keken naar mensen die rondliepen en in grappige kostuums 'Vivat Regina' zongen. We kregen een hoop kroningsspeelgoed, mokken, gouden koetsjes en papieren kroontjes en die morgen werd op de BBC-radio omgeroepen dat we Mount Everest hadden bedwongen – nou ja, een Nieuw-Zeelander en een Tibetaanse sjerpa hadden de Everest beklommen, maar het was een Britse expeditie.

Toen ik vijf was stuurde mijn moeder, die als verpleegster in Cheshire werkte, me voor het eerst naar school, naar St. George's in Wallasey, een kustplaatsje op de linkeroever van de Mersey tegenover Liverpool. Op een dag kwam ik niet thuis. Ik had een jongen ontmoet die George heette en op de Red Noses speelde, de duinen van New Brighton. Dit was een erg populair uitje voor inwoners van Liverpool en we speelden voortdurend met kinderen van de andere kant van de Mersey. George en ik speelden vrolijk de hele dag, zonder op de tijd te letten. Jaren later, toen ik George Harrison ontmoette en we dikke vrienden werden, had ik een sterk gevoel dat we elkaar eerder hadden ontmoet en ik vroeg me vaak af of hij die jongen was met wie ik die dag spijbelde. Ik zal het wel nooit weten, maar toen ik eindelijk thuis kwam, was mijn moeder volledig over haar toeren. Ze had het lastig met een opgroeiende zoon en een fulltimebaan en dat ik zomaar kon verdwijnen baarde haar zorgen. Dus nam ze een aanbod van het welzijnsfonds van de RAF aan en plaatste ze me op mijn zevende op de Royal School Wolverhampton, die vlak daarvoor nog Royal Orphanage heette. De oorlog had dit victoriaanse weeshuis een nieuwe injectie gegeven, maar de ironie was onontkoombaar. Ik werd naar een door de RAF betaalde school gestuurd met jongens die allemaal hun vader hadden verloren in de oorlog. We noemden het de 'Ophny', kort voor 'Orphanage' ('Weeshuis').

Tijdens mijn eerste nacht op de school bevond ik me in een slaapzaal met veel huilende jongens. Ik besloot om niet mee te doen. Wat had het voor zin? Eerder die dag, toen m'n moeder me daar had gedumpt, was ze gewoon doodleuk verdwenen. Ze zei geen gedag, ze vertrok gewoon. Later zei ze: 'Nou ja, ik wilde geen gedoe veroorzaken. Je was vrolijk aan het spelen, dus ik dacht, ik sluip weg, dan *voorkom ik een hoop gedoe.*' Een erg noordelijke moeder, die moeder van mij. Vooral geen gedoe. Ik heb nog steeds nachtmerries dat ik weer op de Ophny ben. Het was er destijds erg macaber en achteraf gezien angstaanjagend. Ik was er van mijn zevende tot ik op mijn negentiende wist te ontsnappen. Het was een fysiek brute, intimiderende en hardvochtige omgeving voor een kind. De trimesters duurden een eindeloze veertien weken. Op mijn zevende leek dat een eeuwigheid. *Twaalfjaar?* Voor moord krijg je minder.

In de onderbouw mepte juf McCartney me op m'n vingers met een houten liniaal omdat ik een wiskunde probleem niet begreep. Gek genoeg bleef ik slecht in wiskunde. Op mijn elfde ging ik nerveus naar de bovenbouw. Fysieke intimidatie was aan de orde van de dag. Ouderejaars mochten je meppen met slippers. De leraren konden je slaan met stokken. Voor ernstige misdrijven, zoals giechelen tijdens huiswerk, kon je naar de rector worden gestuurd voor 'zes van de beste'. Ik kreeg een keer een pak slaag voor 'zwijgende onbeschaamdheid'. Ik zéi dus niet eens wat. Ik bedoel, waar blijf je dan? De bovenbouw had een slaapzaal van bijna honderd meter lang en de ouderejaars liepen op en neer om de wacht te houden. Als ze iemand hoorden praten als het licht uit was en niemand bekende, moest iedereen uit bed en voorover over het bed buigen terwijl ze de hele slaapzaal een pak rammel gaven. En het was er steenkoud. Ik had het tot mijn negentiende permanent koud. Geen wonder dat ik later naar Californië verhuisde.

Maar ramspoed duurt nooit eeuwig. Er waren momenten van blijdschap. Sardonische pret over hoe ze, terwijl ze je sloegen, zeiden: 'Het is voor je eigen bestwil.'

'O, zal ik u dan ook maar een pak slag geven?'

Ik was vrij grappig op school en humor is een goede verdediging tegen intimidatie. Het is lastig om een kleinere jongen te slaan als je moet lachen. Ik raakte gewend aan de omgang met dreigende kerels, leerde me staande te houden in onaangename situaties en de draak te steken met autoriteiten. Perfecte training voor Python.

Ik heb altijd erg bitter gedaan over mijn schooljaren, maar nu denk ik dat ik daar alles heb geleerd dat ik nodig had om te overleven. Het is een wrede grap om Idle ('Lui') te heten als je op een Engelse kostschool wordt gezet, maar het bereidt je wel goed voor op beledigingen, en ik had altijd een paar goede antwoorden achter de hand. Toen me naar de oorsprong van mijn naam werd gevraagd in een Britse tv-show, speculeerde ik dat hij uit Yorkshire kwam, van het *idle* (stationaire) mechaniek van wolweefgetouwen. Toen ik thuis kwam, bleek George Harrison een boodschap te hebben ingesproken op mijn antwoordapparaat: 'Hou op. Je komt gewoon uit een familie van ouwe, luie donders.' Sindsdien heb ik begrepen dat de naam afkomstig is van het

oud-Engelse woord *idel*, wat ‘ongebruikte grond’ of ‘stuk wildernis’ betekent.

Hm, ‘Stuk wildernis’. Ik ben wel voor erger uitgescholden...

Op mijn twaalfde gaf mijn grootmoeder me een kleine draagbare typemachine en ging ik verhalen schrijven: *Het mysterie van de verdwenen schedel*, een Keltisch verhaal, en eindeloze oorlogsverhalen over heroïsche RAF-mannen. Ik was altijd geïnteresseerd in taal, want in zo’n steriele omgeving moet je je eigen vermaak creëren en je eigen brein benutten. Lezen was en is nog altijd mijn grote ontsnappingsroute. Ik mocht ook graag met marionetten spelen, sketches schrijven en grappige stemmen doen, me verstoppen achter personages en de meesters bespotten. We waren erg subversief en hadden de lachers op onze hand. Ik trad op in een schoolmusical, *Pad van de Paddenhal*, waarin ik Tweede Veldmuis speelde. Ik sloeg de rol van Eerste Veldmuis af toen ik besepte dat Tweede Veldmuis meer tekst had.

Ik zat in een folktrio waarin ik harmonica speelde, met de Sinfieldbroers op banjo en gitaar, en we speelden vooral blues. Het heeft me altijd bevreedemd dat we ons zo identificeerden met de zwarte strijd in het zuiden van de VS, terwijl we erg blanke jongens waren op een Engelse kostschool op duizenden kilometers afstand, maar hun liederen werden ook onze protestliederen en we zongen mee met Sonny Terry en Brownie McGhee. We werden onderdrukt en ik denk dat de geest van de muziek, de ziel ervan, erg dicht kwam bij wat wij voelden.

En toen kwam de rock-’n-roll. Elvis redde ons leven. Hij leek zich rechtstreeks tot ons te richten. Op mijn veertiende wilde ik dolgraag gitaar spelen. Op mijn vijftiende deed ik het.

Elvis was ongelooflijk. We aanbaden hem. Ik hoorde hem in de zomer van 1957 voor het eerst ‘Heartbreak Hotel’ zingen op elke jukebox van het Butlins Holiday Camp in Skegness, terwijl de Teddy Boys met hun vingers knipten en meisjes de jive dansten op die spookachtige stem: ‘*Well since my baby left me...*’ Terug op school verzamelden we ons opgewonden voor de tv om te zien of het waar was wat in de kranten stond: dat de camera’s hem niet onder de gordel in beeld namen. Hij danste, hij jivede, hij schudde zijn heupen, en we hoorden het gekrijs van de meisjes, maar op tv was niets onder de waterlijn te zien.

Misschien was het zijn broek. Elvis bleef onze held tijdens mijn schooljaren en we luisterden naar hem onder de lakens, eerst op kristalontvangers die we zelf bouwden, waarvoor we onderdelen bestelden als metaaldraden en afstemspoelen, en uiteindelijk op kleine transistor-radiootjes. Later, toen Elvis werd opgeroepen voor het leger, daalde er een somberheid over ons heen. Het leek of zij hadden gewonnen. Zij knipten zijn haar en zonden hem naar Duitsland. En toen stierf Buddy Holly. Dat was allemaal te veel.

Op de Ophny moest je, vanaf je elfde, elke maandagmiddag doen alsof je in het leger zat. Deelname aan de CCF (Combined Cadet Force) was verplicht. We zijn elf jaar oud en lopen op het speelplein in legerkistjes, marcheren op en neer in jeukerige uniformen en worden toegebluft door professionele drilsergeanten van de Walsall Barracks. *Wat is dit in godsnaam?* Ik kan nog steeds de boord van de slobkousen voelen en het spul ruiken waarmee we ze kakikleurig verfd. We moesten niet alleen de laarzen poetsen en het koper opwrijven voor onze eigen uniformen maar ook voor een van de oudere jongens, omdat we in ons eerste jaar allemaal 'fags' waren. In Britse kostschooltaal is een fag een eerstejaars-slaaf voor een ouderejaars, voor wie hij toast bereidt, schoenen poetst en als loopjongen dient. Als we laat waren, werden we geslagen. 'Karaktervorming' is, geloof ik, de term. Op mijn veertiende kon ik niet alleen een wapendrill uitvoeren en met redelijke precisie een .303 Lee-Enfield-geweer bedienen, maar ook geblinddoekt een Bren-mitrailleur demonteren. Ook dropten ze ons volledig bepakt ergens in de bergen van Wales en zeiden ze 'tot ziens' en strompelde je zes uur later, als je geluk had, een militair kamp in Noord-Wales binnen, slechts bewapend met een kompas en een stukje kaas. Erg nuttige kennis voor later in het leven. En het bereidde me zeker voor op de Python-films...

Dus ja, we hadden het zwaar, maar we vochten terug. We organiseerden ons eigen nachtleven. Er was een meisjesschool in hetzelfde gebouw. We zagen de meisjes in de kapel, want op zondag moest je verplicht twee keer naar de kerk. Zij zaten echter aan hun kant van het koor en wij aan de onze. Natuurlijk probeerden we, als tieners met woeste hormonen, briefjes aan ze door te geven tijdens de lange en eindeloos saaie psalmen terwijl God wreed was voor de kinderen van